תלמוד מהו? — ששת סדרי התורות

III. נושאי ענין, תכנים, מבנה

1. ששת סדרי התורות

מהם תחומי העניין של התלמוד? הם זהים לאלה שבמקרא – כל חיי האדם שניתן לשייכם לתחומים הללו: 1) האדם ואדמתו (סביבתו), 2) האדם בזמן (כלומר ימי האדם), 3) האדם ומשפחתו, 4) ובחברה, 5) האדם לפני בוראו, ולבסוף, בחייו לפני ה' פוגש האדם הדתי מהר מאוד את גבולות מציאותו, גבולות החיים עלי אדמות. היכרות זאת מביאה לניחושים על אודות האמיתות והכוחות בעולם שאחרי המוות, אשר כאילו חודרים באופן מסתורי לתוך חיינו. היות ואזור גבולי זה מגדיר גם סִפֵּרה מיוחדת של מציאות עבור האדם, הוא מוליך אל: 6) האדם מול הגבולות.

בהתאם לתחומי חיים אלה, תוכן העניינים העצום של התורה שבעל־פה חולק ל-"ששה סדרים", אולם התורות אינן מתייחסות במילים מפורשות ל"נושאים" או ל"תוכן עניינים" ספציפי. היות ואין מדובר בחיבור ספרותי או מדעי, במקום להגדיר נושאים נעשה שימוש בשמות המכלילים את המקרים ההלכתיים הכלולים בסדר מסוים. בהתאם לזאת ששת הסדרים נקראים כך:

1. זרעים (הכוללים את חוקי התורות בנושאי זריעה, קצירה, מעשרות, עיבוד האדמה, התנאים בהם היבול הטרי משתחרר (לצורך אכילה), הקרבת הביכורים (לה'), ברכות, תפילות הודיה ובקשה וכו').

2. מועד – זמנים וחגים (קביעת לוח זמני היום: הלכות שבת, ראש השנה, יום כיפור, פסח, סוכות, מגילה, תעניות וכו').

3. נשים – (הסדרת היחסים בין איש ואשתו עד להשלכות הרחוקות ביותר) מוקד הסדר הוא המשפחה. תוכנו העיקרי הוא גם משפטי וגם מוסרי בטבעו. הוא כולל את תקנות החתונה, גירושין, ייבום (עם הגיס), שאר בשר, השלכות המשפטיות־דתיות של ניאוף, הלכות רכוש של זוג נשוי וכו').

4. נזיקין – אי איזון במערכות חברתיות (הנושא כולל חוקה, חוק אזרחי, חוק פלילי, חוקי עבודה, חוקי מערכת המשפט, תהליכי בית המשפט, עקרונות המוסר החברתי (מסכת פרקי אבות) וכו'. במילים אחרות, סדר זה כולל כל עניין השייך לתקנות המשפטיות, האתיות והדתיות העוסקות בדרכים שבהן אנשי החברה מתקשרים זה עם זה).

5. קדשים – (החוקים הטקסיים של חיינו) כולל ההלכות השוררות בבית המקדש והקרבת קורבנות, המגבלות על מה שכשר לאכילה ומה שאסור על פי ההלכה, וכן מצוות ציצית ותפילין וכדו'. כרוך כאן תמיד קידוש החיים באופן טקסי־דתי, אבל החוקים הקובעים תכונות כשרות וטרפות, טהרה וטומאה (ואסור לאכילה), משקפים את פרקי המקרא המתארים את ה"הבדלים" שנקבעו על ידי הקב"ה בבריאת העולם (ראה: במדבר ה', א'–ד'; ויקרא כ', כ"ג–כ"ו). בדרך זו אנו מגיעים לגבולות קיומנו המסמלים, כפי שהסברנו למעלה, חלק מיוחד של החיים, ועל ידי כך מתארים את סדר קדשים.

6. טהרות – חוקי הטהרה של אנשים, חיות וחפצים, וחוקי הטהרה הפולחנית. חוקים אלה אינם מאפיינים פשוטים של כת דתית, אלא, בדומה ל"הבדלים" של הסדר החמישי לגבי המותר והאסור לאכילה, הם חוזרים לעקרונות שהופעלו בבריאת העולם. לא היינו יודעים עליהם מאומה אילולא חוקי התורות שנותנים לנו לפחות שמץ של תובנה. ביהדות היבטי הפולחן בעולם הזה קשורים באמיתות של העולם הבא.